

Изречение и изказване

VULB322 Добрият български език

Есенен семестър 2008/09 г.

Програма “Език и литература”

НБУ

© Б. Георгиев

Изречение

Изречението е:

- Най-голямата граматична единица в езика;
- Най-малкият градивен елемент на текста;

**С изречението говорещият
означава ситуация от извън
езиковата действителност.**

Б. Георгиев. Изречение и
изказване. Видове
изречения по цел на
изказване.

...ситуация...

Времето е хубаво.

- **За човек от Европа** това изречение означава ситуация, в която времето е слънчево, сухо и относително топло.
- **За охлюва** това изречение означава ситуация, в която времето е **ДЪЖДОВНО.**

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

...ИЗВЪН ЕЗИКОВА ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ...

- Основното предназначение на човешкия език (естественения език) е да казва неща за това, което е извън езика.
- *Времето е хубаво* се отнася до ситуация, която е извън езика и която е елемент от това, което ни заобикаля.

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

...означава...

- Да означиш нещо, означава да го кодираш.
- Граматиката е кодът на човешкия език.
- Изреченията кодират нещата, които казваме за извън езиковата действителност, чрез действието, наречено "предикация".

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

Предикация

- Терминът “предикация” означава “приписване на признак”.
- Как приписваме признаци, като се изразяваме чрез езика?

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

Приписване на признак

Човек

Жена

Момиче

Красиво момиче

Красивото момиче на последната маса
от дясната редица.

Б. Георгиев: Изречение и
изказване. Видове
изречения по цел на
изказване.

Приписване на признак

**Момичето, седящо на
последната маса в дясната
редица, е красиво.**

Б. Георгиев: Изречение и
изказване. Видове
изречения по цел на
изказване.

Приписване на признак

Висшата степен на предикацията е
конструкцията от име и глагол,
като глаголят активира името.

Добър човек.

Този човек е добър.

Б. Георгиев: Изречение и
изказване. Видове
изречения по цел на
изказване.

Изказване

- Изказването е реалната комуникативна единица – а не изречението (!) – която най-често се проявява във формата на изречение.
- Ако метафоризираме изказването като човешко тяло, изречението е “скелетът” на изказването.

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

Изказване

Аз

Изказване

Тук

Сега

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

Изказване

Изказването е проява на определен тип словесно действие (речев акт), което (който) извършваме в комуникацията и се изявява под формата на изречение.

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

Видове изречения по цел на изказване

VULB322 Добрият български език

Есенен семестър 2008/09 г.

Програма "Език и литература"

НБУ

© Б. Георгиев

За какво става въпрос?

Първоначална класификация на словесните действия (речевите актове), защото в случая не става въпрос за видове изречения, а за видове изказвания, прояви на основни типове словесни действия (речеви актове).

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

“Съобщителни” изречения

- Представят словесното действие (речевия акт) “твърдение”:

Земята се върти около Слънцето.

- Представят словесното действие (речевия акт) “описание”:

Лекцията продължи повече от два часа и безкрайно отегчи публиката.

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

“Съобщителни” изречения

- Представят словесното действие (речевия акт) “косвено питане”:

Питам те колко е часът.

- Представят словесното действие (речевия акт) “косвена молба”:

Ако не възрязавате, ще дойда и аз.

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

“Съобщителни” изречения

- Представят словесното действие (речевия акт) “косвена заповед”:

Господата се приканват да заемат местата си в залата.

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

“Въпросителни” изречения

Представят различни словесни действия (речеви актове), които назоваваме общо “въпроси”.

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

Видове въпроси:

- Въпроси, с които се търси информация:

Колко е часът?

- Въпроси, имащи валидността на молба:

Бихте ли ми подали солницата?

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

Видове въпроси:

- Въпроси, изразяващи любезност към партньора в комуникацията:

Как си?

Как сте?

С нещо да се похвалиш/похвалите?

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

Видове въпроси:

- Въпроси, посочващи оспорване на властническа позиция (стратегически въпрос):

Кой ти каза, че можеш да сядаш на моя стол?

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

Видове въпроси:

- Въпроси, представящи общоприети твърдения, които е твърде тривиално да бъдат представяни чрез т. нар. “съобщителни изречения” (т.е. т. нар. “реторични въпроси”)

Кой не знае Чавдар войвода, кой не е слушал за него?

Христо Ботев

Б. Георгиев: Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

“Подбудителни” изречения

Чрез тези изречения се изразяват следните словесни действия (речеви актове):

- **Заповед:**

Слушай моята команда!

- **Настойчива молба:**

Много ви моля – помогнете ми!

Б. Георгиев: Изречение и
изказване. Видове
изречения по цел на
изказване.

“Подбудителни” изречения

Чрез тези изречения се изразяват следните словесни действия (речеви актове):

- **Подбуда:**

Да гласуваме!

- **Настойчивост:**

Искам тази кукла още сега!

В. Георгиев. Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.

“Възклицателни” изречения

Чрез тези изречения се изразяват словесните действия (речевите актове) учудване, недоумение, радост, възхищение, недоволство, безпокойство и др.

Виж го ти него!

Такъв юнак!

Какъв мърляч!

В. Георгиев. Изречение и изказване. Видове изречения по цел на изказване.